

Чудна жена и још понешто

Бошко Ломовић: *Јелена, мајка које нема*; „Свет књиге“, Београд, 2012.

Милован М. Радивојевић

Радња овог необичног романа, сажета у четири-пет реченица, закувава се у годинама распада СФРЈ и крвавих сукоба у босанском караказану зближавањем двоје младих људи, добровољаца у Првој посавској бригади: Јелене – која, по сопственом признању, иза себе има један пропао брак – и нешто млађег, али за женидбу одавно стасалог мазгитског момка Нићифора Кораћа. Из тог зближавања рађа се кћер Пенелопа, па их пуковник Кутлеша награђује демобилизацијом, а мајор Милутиновић, уз подсећање да је њихова беба „вреднија од свих победа добијених у рату“, испраћа у Србију. У митском селу Мазгит Јелена и Нићифор добијају још и близнакиње, Катарину и Анђелину. И кад се учини да је њихов живот у раскућеном и скоро замрлом селу попримио мирније токове и замириша посторалном идилом, Јелена је мистериозно нестала.

У покушају да реши загонетку њеног нестанка, ојађени Нићифор дознаје да му се поновила судбина претходног Јелениног мужа коме је она, такође, оставила на бригу троје деце, а у писму најстарије, петнаестогодишње Тамаре, својој полусестри Пенелопи стоји: „Наша мама се опет удала и родила седмо дете“.

Прича у овом облику стиже, десетак година касније, као репортажа на страницима *Политике*, а захваљујући интернету, и до очију богате и усамљене Парижанке српског порекла, Елене Доминик Маглајлић. Ова власница три угледна модна салона у Паризу, Дижону и на Азурној обали појавиће се, ненајављено, једног предвечерја пред Нићифоровом кућом и за само једну ноћ убедити га да са децом пође са њом у Париз.

Од тада Нићифора Кораћа, Пенелопу, Анђелину и Катарину у Мазгиту нико није помињао, а неколико година потом, међу све бројнијим викендашима и све малобројнијим мештанима, прострујала је вест „да је Јелена закуцала на небеске двери“, па Мазгићани и њихови гости, узевши ту вест као истиниту у мазгитској кафани, спонтано започињу расправу о Јеленином случају. Шаролики учесници ове маестрално представљене „трибине“ (пуковник, професор филозофије, грађевински предузетник, пензионисани хелениста, трговац ангро, романописац, ражаловани подсекретар неке наше амбасаде, а од домаћих снага млади поп Сибин и власник кафане), уносећи у овај диспут сву своју енергију, све знање и лично искуство, уз чашицу, износе своје ставове. Жучна расправа, у којој се свако оглашава језиком и логиком своје струке и у којој има позивања и на историју европске цивилизације, на митове, античке филозофе, случајеве из литературе и хришћанских списа – окончана је подељеним мишљењима по којима Јелена Мазгитска и јесте и није крива.

излазе између две линије ровова на цигарет-партију, или тренутак предаје трију муслиманских бебица из наручја српских бабица у руке њихових одбеглих мајки.

Бошко Ломовић

Наравно, аутору не промичу ни детаљи који су нузпроизвод позадинског живота у рату, као што су разни видови профитирања, црноберзијанство, поткрадање хуманитарне помоћи, силецијски однос оних који су се извукли од војне обавезе према незаштићеним породицама чији су мушки на фронту.

Поред Нићифора и Јелене, у својству носилаца романескне радње пред читаоцима дефиљује још читав низ занимљивих ликова који у роману не делају само физички већ и симболички. Као осведочени мајстор кратке приче, Ломовић уме, у неколико потеза или кроз неколико карактеристичних ситуација, да маркира психолошки портрет и значење књижевног лика. У тој галерији ликова из другог ешалона читаоцу свакако неће промаћи резервни мајор Милутиновић, пре рата гимназијски професор историје, уравнотежена и стасита фигура, за чијим високим челом, како примећују неки његови борци, „метак просто плаче“. У једном монологу он се осврће на предисторију људских непочинстава: „Раскалашност, крвожедност и алаовост хеленских богова, полубогова и велможа, само су митски праузроци наше лудости“. У светлу оних, за обичан свет невидљивих, полута које покрећу ратну машинерију, не би се смели занемарити ни ликови анонимног Ђака иритантно забуљеног у неку књигу са опасним глобалистичким програмима, или оног несрећног безименог муслиманског младића коме је гелер прекинуо живот у тренутку док се молио пред отвореним Кур'аном. Лик ратног извештача Божура неодвојив је од контекста новинарске етике и коришћења медија за одређене

Сам аутор романа, озбиљан писац, мудро се не опредељује ни за једно од гледишта, али је његово уверење, имплицитно, најближе ставу његовог јунака Ратка Рогана и уклапа се у став хеленисте Горкића, свакако и сваког начитанијег читаоца: „Јелена је хероина достојна пера великог генијалца. Где је то било да мајка рађа децу и поклања их, просто их сеје по свету?... Нема такве у античкој драми, ни грчкој ни римској. Такве јунакиње се нису сетили ни велики Шекспир ни дубоки Достојевски, јер није је било, а измаштати је нису могли“.

Јелена, за сада, остаје ендемски случај (да ли?) и остаје нада – како скромно прижељкује Роган – „да ће се прича о Јелени, као мит сачувати у предању док се не роди перо достојно теме“.

А да је распредање Јелениног случаја оставило трага и на малобројне присутне мештане, сведочи чињеница да им је, кад су замукли монолози учених људи из летњиковца, у мислима што су их сале тале, Јелена изгледала другачије него до тада.

Вредност Ломовићевог романа првенствено је у томе што је његова, заиста јединствена, фабула провучена кроз нашу друштвену стварност, дојучерашњу и садашњу, ратну и поратну, илуструје ту реалност детаљима који употпуњују карактерологију једног света и једног поднебља. Иако су збивања на фронту сенчена тамним бојама, јер они који су сукобљени и немају много избора, она нису лишена и оног примордијално људског. О томе лепо сведочи сцена у којој дојучерашње комшије, један „ћетник“ и један „балија“,

циљеве у обликовању јавног мњења.

Чини нам се да својим присуством и значењем посебно место у концепцији романа има Филип Лугоња, студент технике на Војној академији у Загребу, творац идеје о специјалном топу којим би се могла дотурати вода у безводне крајеве на даљину од 30 до 50 километара, у количини од сто педесет тона у једном испалењу. И кад му је, наводно, остало да реши само један „ситан“ технички проблем, (како воду, а да се она не распрши и не испари, добацили до жељеног циља) – лекарска комисија, састављена од психијатара, оглашава га неспособним за војну службу па је он, уместо у родну Херцеговину, незнано како, доспео у Мазгит.

Роман *Јелена, мајка које нема* у чије су приповедно ткиво уткани и изводи из ратног дневника, радио и тв извештаји ратних репортера и нека локална предања, одликује се изразитом језичком разуђеношћу која представља школски пример онога што се у лингвистичкој литератури назива територијалним, социјалним и функционалним раслојавањем језика. А распон језичких варијетета креће се од тзв. хрватског новоговора до сврљишко-заплањског дијалекта (у хоризонтали) па, преко постојећих функционалних стилова, до социолекта и идиолекта (у вертикали).

Очигледно је да је у овој књизи неоспорног уметничког квалитета, отвореној и за најширу читалачку публику, кумулирано целокупно досадашње приповедачко и песничко искуство Бошка Ломовића, дуго више од четири и по деценије.